

zonytalanságban tapogatózik, a korszellem divatossá és népszerűvé tette Transzilvánia határain túl is, érthető tehát, ha a Korunk ujabban úgy érzi, hogy alkalmazhatja a maga mértékét anélkül, hogy bántó ridegségnek hatna tárgyilagosságra való törekvése és szeretettelenségnek a maga sajátos irodalomszemléletének módja. Ami a transzilvániai irodalom serdülő ifjúsága idején meggondolásra ösztökélt és elnézésre, sőt hallgatásra intett, ma immár az erőteljes fejlődés korszakában már bírálatra és szókimondásra kötelez. Jancsó Elemér lojálisan elismeri, hogy a múltban a Korunk és az általa képviselt irodalomkritika nem egy irodalmi és világnézeti kérdés megvilágítására adott alkalmat. Éppen ezért nem értjük, mért tartja ma már meddőnek a világnézeti vitákat és akarja egyetemesíteni egy elvi realista programban a tudományunk és irodalmunk szabadságáért küzdő irodalmi és tudományos folyóiratokat. Nem felelet erre, hogy a külön csoportokba fejlődés árt a kisebbségi érdekeknek. Jancsó maga állítja, hogy a szembenálló vélemények kapcsán nem egy kérdést sikerült tisztázni. A közös akol aligha lett volna jó erre a múltban, de nem hisszük, hogy jó volna hozzá a jövőben. A tudomány és az irodalom szabadságáért való küzdelem azt is jelenti, hogy a közös célért harcoló csoportok megőrizték a maguk gondolat- és lelkiismereti szabadságukat, mert csak a szellemi függetlenség hitében lehet nagy eszményekért sikerrel cselekedni.

Jancsó Elemér tanulmánya, mint fentebb már idéztük, utal arra is, hogy Gaál Gábor igyekszik a Korunkat nemcsak Transzilvánia, de a határokon kívül élő magyar társadalomtudományi kutatások közlönyévé is fejleszteni. Nem hisszük, hogy ez a szándék és tágabb tartalmi keret kevésbé tenné transzilvániaivá ezt a folyóiratot. Egy ország irodalma aligha merülhet ki regionális ábrázolásban és ha elsőrangúan fontos is, hogy népi és nemzeti kulturájából a maga legsajátabb és legsajátosabb értékeit kitermelje, ép' annyira szükséges, hogy az egész társadalomról valóságos képet nyújtson és a külvilág kulturális eredményeit is feldolgozza. Az a körülmény, hogy a távolabbi kultúrák számai, mint egy göcban, Transzilvániában találkozhatnak, legalább annyira sajátosan transzilvániai kultureredmény, mint az, amit Transzilvánia kulturája önmagában létrehoz. Ha Transzilvániát csupán Tamási Aron, Nyíró József és más székelyek irodalma jelenti, akkor van egy *másik Transzilvánia* is, az a Transzilvánia, amely a transzilvániai Szilágyi András, meg Nagy István mellett helyet adott egy csomó másutt született és másutt élő írónak is. Nem véletlenül írjuk azt, hogy, *másik Transzilvánia*. Egy budapesti könyvkiadóvállalat komolyan foglalkozik azzal a tervvel, hogy *Másik Transzilvánia* cím alatt kiad egy anthológiát azoknak az írónak elbeszéléseiből, akik Transzilvániában közlik írásaikat és kulturálisan oda tartoznak, ha nem is ott születtek. Igen, kell lenni egy *másik Transzilvánianak* is, ahol az élet valóságát nem takarják szép, himes szavak, ahol tudomásul veszik, hogy másutt is van társadalmi valóság.

Lássá be Jancsó Elemér jeles kartársunk is, hogy ennek így kell lenni.
(Ujvári László)

UJ FESTŐI TÖREKVÉSEK TRANSZILVÁNIÁBAN. A XIX. század végének művészete, az impresszionizmus alig élte túl a századot, amelyben született. A rákövetkező művészeti irányzatok legtöbbjének élete még rövidebb. Az expresszionizmusé alig két évtized. Az impresszionizmus a természet új meglátását hirdette, de csak a felszín felbontásáig jutott el, az expresszionizmus meg éppen a végsőkig vitte ezt a felbontást; a természeti elemek önálló életet kaptak benne, a szín- és

forma-hangulatok ködös, konkrét tartalom nélküli élmények kifejezőivé váltak, kollektív élményre törtek s közben csak igen kevesek közelítették meg. Ha értékük és hatásuk a művészetek alakulásában letagadhatatlan is, hisz az új formanyelv új lehetőségeket hozott, a sors megfosztotta őket az új mondanivalók ajándékától s azoknak juttatta, akik számára a művészet nem csupán atelier-probléma, hanem komoly társadalmi cselekedet. Az ilyen művészet megjelenési formái természetesen fölötté változatosak. A művész néha heves és ösztönző, mint *Kollwitz*, máskor keserű és kegyetlen, mint *Georg Grosz*, de valamennyinek közös vonása, hogy nem hisz az önmagáért való művészetben. A képzőművészetnek ilyen értelmű felfogása nálunk is jelentkezik. Mint mindenütt a világon, itt is elsősorban a grafikát sarkalja új utakra, amely természeténél és hagyományainál fogva meghittebb viszonyban van az emberi és társadalmi témával, mint a festészet. Néhány szociális érzékenységgű fiatal művész nálunk is kísérletet tett a társadalmi témavilág megközelítésére, ha ezek a kísérletek még nem is vezettek teljes sikerű művészi alkotásokhoz. A rajzón néha még gyámoltalan az új társadalmi témavilág lehetőségeivel szemben, máskor pedig kiszolgáltatja magát a téma művésziellen csábításainak. A nagy rajztudású *Ruzickay György* pl. nyitott szemmel figyeli a korjelenségeket, amiket kissé riportszerű formában rögzít meg, viszont jelképesre hajló elképzelései fellengős alkotásokra csábítják. *Leon Alex* és *Kazár László*, bár még a tanulóévekben, de biztató törekvésekkel a társadalmi kavargásból s a város és a falu nyomorultjainak életéből lesik el témáikat. *Keleti László* pacifista rajzokkal jelentkezett, amiket azonban hiányos rajztudásával nem tudott megóvni a plakátszerűség végététől. Hangsúlyozott művészi igényrel, bár még sok kezdetlegességgel lépett fel *Gy. Szabó Béla* *Liber Misororum* c. metszetyűjteményében, melynek igen nagy kárára van a művész bágyasztó érzelmessége. Utóbbi művei azonban nagy fejlődésről és edződő művészi határozottságról vallanak. Az említettek sorához csatlakozik legújabbán a festő *Klein József* cluji kiállítása anyagával. K. a dolgozó embert festi. Témái rőzsehordó emberek, fáradt asszonyok, földások, megfeszített inu lovak, olvadó aszfalton dolgozó munkások. Általában: a munka; közelebről: minden ideálizálás nélkül az inak szakadása, a verejték, a munkaküzdelem. Valamennyi képe témája fölött a munkássors komor felhője. Szinei világa is: komor, szegény és reménytelen. A színek soha sem válnak játékosná. A cél: a dolgozó ember minél hivebb, sűrítettebb kifejezése. Klein József ebben az értelemben naturalista, se felfogásában, se tárgyában nem tér le eredeti vonaláról: a dolgozó ember ábrázolásáról, ahogy azt a város kövén, falvak határán, hegyek között vagy négy sötétlő fal nyomasztó atmoszférájába ékelve megfigyelte. A művészet igazi hivatásának tudata mindenképp a transzilvániai új festői törekvések jó sorába iktatják teljesítményeit. (L. M.)

DERKOVITS GYULA tragikus halálú magyar festőművésznek méltó emlékekkel áldozott a budapesti *Gondolat*, amikor az új magyar festői realizmus mesterének *1514* című fametszetsorozatát a közönség széles rétegei elé bocsátotta. A tárgyilagos, korszerű kiállítású mappa az *1514* eredeti, nagyméretű fametszeteinek kisebb másait tartalmazza. A tizenegy képhez *Kállai Ernő* írt előszót, magát *Derkovits Gyulát* pedig *Bálint György* méltatja. A sorozat egésze a Dózsa-mozgalom eseményeit foglalja össze. A nagy esztétikai műveltségű *Kállai Ernő* a viharzó képsorozatról írva, azzal zárja cikkét, hogy „vétkeznék, aki ezekkel a véres valóságot idéző látomásokkal finomkodó kritikai légtornászmutatványokra lendítené magát.“ Bizonyos, hogy Daumier, Zille, Kollwitz,